

com

دکتر محسن ایمانی
استادیار دانشگاه تربیت مدرس
و حید بهره‌مند

آسیب‌های ناشی از اینترنت و راه‌کارهای پیشگیری از آن

ما تفاوت‌هایی دارد. در جهان مجازی، انسان با سرزمینی بدون مرز مواجه می‌گردد که از فرهنگ‌های مختلف تشکیل شده است. انسان با بهره‌جستن از اینترنت از فراسوی مرزها با فرهنگ‌های گوناگون آشنا می‌شود. با توجه به این که اینترنت ابزاری وارداتی است، به رغم

مقدمه

اینترنت، از تازه‌ترین دستاوردهای بشر و آخرین عضو خانواده تکنولوژی است که حدود چهل سال است قدم به زندگی انسان گذاشته، در عرصه‌های مختلف نقش آفرینی می‌کند. دنیای اینترنت، دنیایی مجازی است که با دنیای واقعی پیرامون

۲۰
پژوه

نشریه ماهانه آموزش - تربیتی
تابستان ۱۳۸۷
شماره ۳۳۵ - ۴۴۴ - ۲۷۷

در یک مکان منحصر به فرد را در اختیار کاربران قرار می‌دهد. (ب) موتورهای جست‌وجو: موتورهای جست‌وجو از منابع وب‌اند که می‌توان از آن‌ها برای جست‌وجو درباره تمامی مسائل و موضوعات مورد نظر استفاده کرد.

ج) گپ‌خانه‌ها: سایت‌های خاصی‌اند که اجازه می‌دهند نوجوانان و جوانان مکالمه‌های آنی داشته باشند. اتاق‌های گفت‌وگو، معمولاً برحسب موضوع یا هدف گفت‌وگو کننده تقسیم شده‌اند.

د) ارسال پیام‌های آنی: نرم‌افزارهای خاصی که به‌طور عمده نوجوانان از آن برای ارسال پیام‌های آنی به کسانی که دارای همان نرم‌افزارند، استفاده می‌کنند.

ه) صفحه‌های اطلاعات: نرم‌افزاری است که اجازه می‌دهد نوجوانان سؤال‌ها و اطلاعات خود را با موضوع‌های خاص ارسال کنند.

و) پست الکترونیکی: نرم‌افزاری است که توسط آن می‌توان پیام‌های خود را به نشانی‌های مشخص فرستاد یا دریافت کرد. (ز) وب‌لاگ‌ها: وب سایت خاصی است که فرد می‌تواند افکار، احساسات و کارهای خود را در آن جا به رشته تحریر درآورد و از آن‌ها نگه‌داری کند.

۲- پرکردن اوقات فراغت: یکی از علل مصرف بالای اینترنت در میان نوجوانان و جوانان، پر کردن اوقات فراغت است؛ زیرا امکانات ورزشی یا تفریحی به اندازه کافی در اختیار آنان قرار ندارد. اکثر خانواده‌ها نیز از این امر استقبال می‌کنند که نوجوانان در خانه و در کنار آن‌ها با یک کامپیوتر و اشغال خط تلفن سرگرم باشند، غافل از این که در صورت استفاده نامناسب از اینترنت، آثار منفی و مخرب آن به مراتب بیش‌تر از بسیاری سرگرمی‌های دیگر است.

۳- فرار از خود و ناکامی‌های زندگی: اینترنت برای بسیاری از نوجوانان و جوانان پناهگاهی است که از مشکلات، دردها و رنج‌های خود به آن روی می‌آورند و به عنوان یک مأمن و ابزار

جنبه‌های سودمند فراوان، می‌تواند بسیار آسیب‌زا نیز باشد. این آسیب‌زایی گروه‌های سنی خاصی را تهدید می‌کند که از اینترنت بیش‌تر استفاده می‌کنند. بنابراین، قشر نوجوان در معرض تهدیدات جدی قرار دارد، زیرا کودکان تا قبل از بلوغ از انگیزه‌های جنسی قوی برخوردار نیستند و در جوانی هم، رشد عقلانی بهتر می‌تواند بر غرایز مهار بزند. حال آن که در دوره جوانی، هم انگیزه‌های جنسی قوی‌ترند و هم غلبه هیجانات و احساسات به گونه‌ای است که گاه عقل را تحت‌مهمیز خود قرار می‌دهد. از این‌رو مشاهده فیلم‌های تحریک‌کننده، انگیزه‌های جنسی نوجوانان را قوتی بیش‌تر می‌بخشد و تماشای فیلم‌های جنایی و خشونت‌بار، هیجانات و احساسات نوجوانان را تشدید می‌کند.

بدین ترتیب، یکی از وسایلی که امروزه در فضای خانه مشکل‌آفرینی می‌کند و حتی روابط و لدین و فرزند نوجوان را تحت الشعاع خود قرار می‌دهد، بهره‌گیری نامناسب از فناوری اطلاعات در خانواده است که علاوه بر همه موارد گفته شده، گاه زمینه ضعف تحصیلی یا لغت تحصیلی را فراهم می‌نماید و در مواقعی نیز موجب اصطکاک بین والدین و فرزندان می‌شود. لذا در این مقاله، ابتدا به بحث درباره آسیب‌هایی می‌پردازیم که نوجوانان استفاده‌کننده از اینترنت را تهدید می‌کند و سپس به راه‌کارهای پیشگیری از آن اشاره می‌کنیم.

علل گرایش نوجوانان به اینترنت

علل جذب و گرایش نوجوانان و جوانان به اینترنت را می‌توان به شرح زیر بیان کرد.

۱- قابلیت‌های جذاب اینترنت: ویژگی‌های جذاب اینترنت برای نوجوانان عبارت‌اند از:

الف) وب‌سایت‌ها: که مجموعه‌ای از اطلاعات، سرگرمی و تعامل

سرگرم کننده به آن نگاه می کنند.

۴- عدم شکل گیری هویت مطلوب در نوجوانان، وجود شکاف های اجتماعی، شکاف بین نسل ها و نیز از هم پاشیدگی تعاملات بین والدین و فرزندان، از دیگر علل گرایش نوجوانان به استفاده از اینترنت می تواند باشد.

آسیب های ناشی از اینترنت

نوجوانان با توجه به بی تجربگی یا کم تجربگی، که پیاژه بدان اشاره می کند، و نیز ویژگی های خاص دوره نوجوانی، به شدت در معرض آثار مخرب و منفی اینترنت قرار دارند. این آثار سلامت جسمی و روانی آنان را مورد تهدید قرار می دهد. در این قسمت به بررسی برخی از آسیب های ناشی از اینترنت می پردازیم.

۱- افترا و آزار و اذیت :

در این حالت، رمز پست الکترونیکی برخی از افراد فاش می شود و با استفاده از پست الکترونیکی آنان نامه هایی به بستگان و کسانی که نشانه های پست الکترونیکی آنان موجود است فرستاده می شود که گاه محتوای آن ها توهین آمیز بوده. به تیرگی روابط فرد مورد نظر با دیگران منجر می شود. در این خصوص، بحث تلفیق تصویر برخی از افراد با تصویرهای مستهجن و فرستادن آن ها برای دوستان و آشنایان نیز مطرح می شود در این جا، افراد ممکن است مورد تهدید یا توهین توسط اشخاص ناشناس هم قرار گیرند. از این نکته نباید غفلت کرد که چه بسا آزار و تهدید کامپیوتری، مثل مزاحمت جسمی، ممکن است مقدمه رفتاری جدی تر باشد که خود می تواند زمینه بروز خشونت های فیزیکی تلقی شود.

۲- کلاهبرداری :

یکی از جرم های سنتی که از طریق سیستم ها و شبکه های رایانه ای و اینترنت به طور مکرر به وقوع می پیوندد، کلاهبرداری است. از مصادیق بارز آن که در چند سال گذشته در ایران بسیار مشاهده شده است، مؤسسه هایی از قبیل گلدکوست و شرکت های هر می است که بخش اعظم فعالیت هایشان از طریق اینترنت صورت می گیرد. این گونه مؤسسات در واقع پول مردم را جمع کرده، به خارج از کشور می فرستند که نظام قضایی و پلیس با آن ها برخورد می کنند. البته گاه مبالغی به برخی از اعضا پرداخت می شود تا آن ها بتوانند مبلغ فعالیت هایی باشند که دیگران در بیرون از مرزها از آن منتفع می شوند.

۳- انتشار تصاویر مستهجن و صحنه های فجیع :

یکی از آسیب های روانی - اجتماعی اینترنت، نمایش تصاویر غیراخلاقی است که از این طریق در معرض دید نوجوانان ما قرار می گیرد و نتیجه ای جز آفسردگی و فشارهای روحی و روانی برای افراد ندارد. علاوه بر تصاویر مبتذل و مستهجن،

بایسد به تصاویری که از حوادث ناگوار یا صحنه های فجیع در معرض مشاهده کاربران اینترنت واقع می شود نیز اشاره کرد. تماشای این تصاویر خشونت بار تهدیدی بزرگ برای سلامت روانی نوجوانان و جوانان ماست و موجبات بروز رفتارهای خشونت گرایانه را در آن ها پدید می آورد. در کنار این تصاویر، باید به مطالب و نوشته هایی درباره مسائل جنسی اشاره کرد که بعضاً نادرست و غیر علمی بوده، اطلاعاتی در اختیار نوجوانان قرار می دهد که منجر به آسیب های جسمی و روانی و انحرافات جنسی و اخلاقی می شود.

۴- پخش ویروس :

ویروس های موجود در اینترنت که توسط افراد مجرم ساخته می شوند، می توانند میلیون ها کامپیوتر را از کار بیندازند و میلیون ها تومان ضرر برسانند. یکی از مشهورترین ویروس ها LOVE BUG بوده است که توانست میلیون ها کامپیوتر را در سراسر جهان از کار بیندازد. خسارت این ویروس حدود ۱۰ میلیارد دلار تخمین زده شد.

۵- اعتیاد به اینترنت :

عادت به کاربری مفرط اینترنت یا اعتیاد اینترنتی، از جمله مواردی است که بسیاری از کاربران را اسیر خود می سازد. جذابیت های خاص اینترنت باعث می شود که نوجوانان و جوانان مجذوب آن شده، ساعت ها وقت خود را در مقابل کامپیوتر سپری کنند. این مسئله باعث می شود که نوجوانان از سایر فعالیت های اجتماعی باز بمانند. یافته های پژوهشی حکایت از آن دارد که هر چه ضریب هوش عاطفی کاربران پایین تر باشد، میزان ابتلای آنان به اعتیاد اینترنتی بیش تر است. از معمول ترین نشانه های تشخیص اعتیاد به اینترنت می توان به افت تحصیلی شدید، کاهش وزن به علت از بین رفتن نظام تغذیه ای بدن، بالا رفتن دامنه تنش های عصبی، کاهش فعالیت های اجتماعی، کم شدن میزان معاشرت با اشخاص و گروه های بزرگ تر، قانون گریزی، پرخاشگری، ابتلا به سردردهای عصبی و نظایر این ها اشاره کرد. به طور کلی می توان گفت که استفاده مفرط از اینترنت، گاه نشانه اختلال شخصیت است.

۶- ایجاد روابط ناسالم :

اتاق های گفت و گو (CHAT ROOMS) در اینترنت، توسط نوجوانان مورد استفاده فراوان قرار می گیرد. این اتاق ها می توانند محل هایی مناسب برای ملاقات و گفت و گو با دیگر کودکان و نوجوانان، معلمین و سایر افراد مطلع در سراسر جهان باشند. اما سوء استفاده های بسیار توسط افراد شیاد از این اتاق ها صورت می گیرد که از جمله آن ها می توان به استفاده از اطلاعات دیگران، به دام انداختن نوجوانان و سوء استفاده از آن ها را طریق برقراری

ارتباط با آنان و گذاشتن قرار ملاقات و نظایر این‌ها اشاره کرد. از موارد دیگر، دوست‌یابی‌های کاذب میان دختران و پسران نوجوان است. این روابط در ابتدا در فضای جزئی و سطحی بوده، از عمق برخوردار نیست. این نوع ارتباطات در آغاز فاقد مشخصه‌هایی مانند مجاور مادی، تماس منظم، اثرگذاری عمیق و تبادل اطلاعات دربارهٔ بافت اجتماعی است، اما می‌تواند به تدریج عمق بیش‌تری یافته، به‌طور مؤثر نقش‌آفرین باشد و به زمینه‌سازی ملاقات‌ها و مجاورت‌های مادی منتهی شود و موجبات لغزش‌ها و انحرافات جدی‌تر را فراهم کند. این امر گاه در میان برخی از افراد متأهل نیز دیده می‌شود، به نحوی که به دوام خانواده و ادامهٔ حیات آن نیز لطمه‌های جدی می‌زند و گاه خانواده را تا مرز طلاق پیش می‌برد.

۷- توهین و ترویج عقاید نادرست و غیراخلاقی:

همان‌گونه که ممکن است مطالب بسیار مفیدی از اینترنت دریافت کنیم، محتمل است بسیاری از مطالب غیراخلاقی و توهین‌آمیز نسبت به مقدسات و عقاید دینی و فرهنگی را نیز در اینترنت مشاهده نماییم. در این صورت اگر کاربر از استحکام عقیدتی برخوردار نباشد ممکن است دچار شبهات شده، دستخوش تزلزل در باورهای دینی گردد. در برخی موارد، خطر ناشی از پذیرش اطلاعات نادرست و غیراخلاقی موجود در اینترنت، ممکن است بسیار زیان‌بارتر از تصاویر مستهجن باشد. نوجوانان و جوانان باید فرا بگیرند که چگونه پیام‌ها را شناسایی کنند تا از اطلاعات گمراه‌کننده یا تصاویر زیان‌آور مصون بمانند.

آثار مخرب و منفی اینترنت در موارد مذکور، بسیار واضح و روشن است. در ادامهٔ مقاله به‌طور مختصر به برخی از آثار مخرب اینترنت می‌پردازیم که به صورت غیرمستقیم بر افراد تأثیر می‌گذارد.

پیامدهای ناشی از آسیب‌های اینترنتی

۱- از بین رفتن قبح روابط غیراخلاقی در بین نوجوانان و جوانان. زیرا وقتی که آن‌ها در اینترنت شاهد روابط صریح جنسی باشند و قبح چنین روابطی از بین برود، سطوح نازل‌تر این روابط را مهم تلقی نمی‌کنند و نسبت به آن‌ها بی‌تفاوت می‌شوند یا این که ممکن است اعمال غیراخلاقی و انحرافات جنسی را به راحتی انجام دهند و در اثر تکرار، دیگر آن‌ها را قبیح و زشت ندانند.

۲- به وجود آمدن روحیهٔ خشونت‌گرایی در اثر تماشای فیلم‌های خشن و تقلید از هنرپیشه‌های این قبیل فیلم‌ها.

۳- ترویج فرهنگ غربی و عناصر فرهنگی نادرست در جامعه. از طریق اینترنت، ارزش یا ارزش‌هایی از فرهنگ‌های دیگر وارد فرهنگ جامعه ما می‌شود که با سایر عناصر فرهنگی ما سنجیده نمی‌شود و نوعی جا به جایی فرهنگی صورت می‌گیرد.

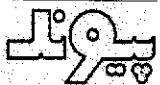
۴- تغییر و دگرگونی ارزش‌ها و هنجارهای جامعه.
۵- جایگزینی تفکرات مادی و دنیا‌گرایی به جای معنویات و اخلاق.

۶- بروز عوارض روحی و روانی ناشی از تماشای عکس‌های مبتذل و مستهجن، مانند احساس گناه، اضطراب، رفتارهای وسواسی و ...

۷- افزایش کجروی‌ها و انحرافات اجتماعی.

راه‌کارهای پیشگیری از آسیب‌های اینترنتی

اگرچه امروزه بهترین امکانات ارتباط رسانه‌ای دنیا در قالب اینترنت تجلی یافته، اینترنت همچون یک قایق دریانوردی ما را به سواحل زیبای جهان می‌برد، اما واقعیت این است که در این سواحل کوسه‌های خطرناکی نیز وجود دارد که نوجوانان و جوانان ما را تهدید می‌کنند.

الف) زمان و شرایط لازم برای استفاده از اینترنت .
ب) مدت زمانی که فرزند می‌تواند از اینترنت استفاده کند.

ج) انواع وب‌سایت‌ها و فعالیت‌های قابل قبول و غیر قابل قبول.

د) اطلاعاتی که می‌توان در ضمن استفاده از اینترنت افشا کرد.

ه) چگونگی مواجهه با مشکل در هنگام استفاده از اینترنت و کمک گرفتن از والدین.

۴- والدین باید دیدگاه خود را در خصوص موضوعات صریح جنسی و رفتارهای ناشایست تشریح کنند و دربارهٔ غیرمجاز و مخرب بودن برخی از سایت‌ها برای فرزندانشان توضیح دهند، زیرا در غیر این صورت، آن‌ها واکنش‌های منفی نشان خواهند داد و به بیراهه خواهند رفت.

۵- والدین باید این واقعیت را بپذیرند که فرزندانشان، نسبت به آن‌ها، بیش‌تر با فضای اینترنتی خو گرفته‌اند، لذا اگر می‌خواهند در این مورد اقدامات مؤثری انجام دهند باید وقت بیش‌تری صرف کرده، این خلاء را پر کنند.

۶- والدین باید به تفاوت میزان اعتماد به نفس فرزندان خود در فعالیت آن‌لین و فعالیت در فضای خارج پی ببرند و به آن توجه داشته باشند. جوانان ممکن است در فضای مجازی دست به کارهایی بزنند که در عالم فیزیکی جرئت ارتکابش را نداشته باشند. به همین دلیل والدین باید نسبت سه فعالیت‌های آن‌ها مراقبت ویژه‌ای به عمل آورند.

۷- والدین باید به فرزندانشان هشدار دهند که کلمات گذر خود را کاملاً مخفی نگه دارند و حتی در اختیار نزدیک‌ترین دوستان خود نیز قرار ندهند تا با استفاده از نشانی پست الکترونیکی آن‌ها مطالب نامناسب برای دیگران ارسال نگردد.

۸- باید به نوجوانان آموزش داد تا هیچ یک از اطلاعات و عکس‌های شخصی و خانوادگی خود را، به‌ویژه در اتاق‌های گفت‌وگو، در اختیار کسی قرار ندهند.

۹- مجموعه اطلاعاتی که نوجوانان وارد کامپیوتر می‌کنند، باید قابل ردیابی بوده، از مخفی کردن و پاک کردن آن‌ها خودداری نمایند تا والدین در صورت ضرورت بتوانند آن‌ها را بازبینی کنند و بر فعالیت‌های آن‌ها اشراف داشته باشند.

ب) تدابیر پیشگیرنده توسط اولیای مدرسه :

یکی از محیط‌های مهم و تأثیرگذار بر نوجوانان، مدرسه است. اقدامات مناسب اولیای مدرسه می‌تواند از بخشی از آسیب‌های اینترنتی پیشگیری کند.

یکی از اقدامات مناسب در محیط مدرسه این است که دبیران محترم استفاده صحیح از اینترنت را به نوجوانان بیاموزند و برای هر مبحث درسی فهرستی از سایت‌های مجاز و مناسب

با توجه به مشکلات تکنولوژیکی و نبود موانع قانونی کافی برای جلوگیری از این آسیب‌ها، بهترین کار، رعایت مسائلی است که توسط والدین و خود کاربران است که البته این امر می‌تواند از طریق خانواده، مدرسه و همسالان نیز صورت بگیرد.

اگرچه راه‌کارهای قانونی یا فیلترینگ برخی سایت‌ها توسط دولت، در عمل تا حد بسیاری سودمند بوده است و شرط لازم محسوب می‌شود، اما باید به دنبال راه‌کارهایی باشیم که بتوانیم این آثار منفی و مخرب را کاهش دهیم. این راه‌کارها و تدابیر باید توسط والدین، اولیای مدرسه و دوستان و همسالان اندیشیده شود.

الف) تدابیر پیشگیرنده توسط والدین :

۱- والدین حتی‌الامکان باید با فعالیت‌های اینترنتی و نحوه فرزندانشان در این فضا می‌توانند انجام دهند، آشنا شوند و راه‌های مقابله با آن را فرا بگیرند.

۲- والدین باید کامپیوترها را در منزل در جایی قرار دهند که امکان استفادهٔ خصوصی از آن وجود نداشته باشد و بتوسط به راحتی فعالیت‌های فرزندان را تحت نظر داشته باشند.

۳- والدین و فرزندانشان می‌توانند دربارهٔ قواعد و مقررات استفاده از اینترنت در منزل بحث و تبادل نظر کنند و در نهایت والدین مقررات خاصی را در این زمینه به فرزندان خود ابلاغ نمایند و موضوعات و موارد مربوط را به آن‌ها تذکر دهند. به عنوان مثال :

را تهیه کرده، از دانش‌آموزان بخواهند در مهلت مقرر به همه آن‌ها مراجعه کرده، مطالب مربوط را مطالعه و استخراج کنند. بدین ترتیب، آن‌ها فرصت استفاده از سایت‌های غیرمجاز را از دانش‌آموزان خواهند گرفت.

- معرفی سایت‌های مفید توسط مسئولین مدرسه و مربیان در زمینه‌های مختلف می‌تواند پاسخ‌گوی بسیاری از کنجکاوی‌های نوجوانان باشد.

- نظارت و کنترل مسئولین مدرسه بر فعالیت‌های اینترنتی دانش‌آموزان در مدرسه می‌تواند یکی دیگر از راه‌های جلوگیری از آسیب‌های اینترنتی باشد.

شایان ذکر است که نصب دستورالعمل استفاده از کامپیوتر و اینترنت در سایت‌های مدارس امری لازم است. این نوع شیوه‌نامه‌ها باید توسط مسئولان ذی‌ربط در وزارت آموزش و پرورش تهیه شود. در صورت تخلف دانش‌آموزان از این دستورالعمل، باید به آن‌ها تذکر داد و برآیند مقررات با آن‌ها رفتار کرد. هر چند که معلم مربوط نیز باید در مرکز کامپیوتر مدرسه حضور داشته باشد تا آن دسته از دانش‌آموزانی که قصد استفاده سوء از این امکانات را دارند، فرصت کافی برای انجام آن پیدا نکنند.

ج) تدابیر پیشگیرنده توسط دوستان و همسالان:

یکی دیگر از عواملی که می‌تواند در نحوه استفاده از فضای مجازی اینترنت توسط نوجوانان نقش بسزایی داشته باشد، دوستان، برادر یا خواهر بزرگ‌تر یا اطرافیان بزرگ‌تر آن‌هاست. این افراد، علاوه بر این که به نوجوانان نحوه صحیح استفاده از اینترنت را می‌آموزند، مراقب اشتباه کاری آن‌ها نیز خواهند بود و چنان‌چه آموزش دیده باشند، می‌توانند با تذکرات صحیح و به هنگام خود، از بهره‌برداری سوء توسط آنان جلوگیری کنند؛ مشروط بر آن که این افراد قبلاً آرموده شده، صلاحیت‌های اخلاقی و اعتقادی‌شان برای والدین احراز شده باشد.

تذکارات:

۱- همه اقدامات فوق‌الذکر، در موارد نقض عمدی، باید با واکنشی متناسب روبه‌رو شوند، مانند عدم اجازه استفاده از اینترنت در خانه و محروم‌سازی دانش‌آموز در مدرسه، در صورت تماس فرزند با سایت‌های غیرمجاز از نظر والدین، می‌توان از شیوه‌های محور رفتارهای نامطلوب استفاده کرد. والدین باید مجدداً تذکرات لازم را بدهند و تا حصول اطمینان از استفاده درست و مناسب، این وسیله را در اختیار فرزند خود قرار ندهند.

۲- نکته مهم دیگر، نحوه واکنش نشان دادن به فرزندان در مواردی است که به صورت ناخواسته موضوعات ناشایست را در اینترنت مشاهده می‌کنند. والدین نباید عکس‌العمل‌های تند و شدید نشان دهند، زیرا ممکن است آثار معکوس و عواقب

ناپسندار داشته باشد. والدین باید مرز استفاده آگاهانه از این تصاویر و غیرارادی بودن ظهور آن‌ها را مشخص کنند.

۳- رابطه میان والدین و فرزندان باید به گونه‌ای باشد که فرزندان پس از مشاهده تصاویر و موضوعات ناشایست بتوانند آن‌ها را با والدین خود در میان بگذارند و از آن‌ها طلب کمک کنند. والدین در این گونه مواقع می‌توانند درباره اهمیت فرهنگ ایرانی - اسلامی، ضرورت پوشیدگی و عفاف در فرهنگ خودی و مذمت فرهنگ‌هایی که بر برهنگی تأکید می‌کنند، مطالب و تذکراتی را بیان کنند.

نتیجه‌گیری

۱- خانواده‌ها باید به نوجوانانی که ممکن است در فضای مجازی با غریبه‌ها آشنا شوند، بیاموزند که چگونه با مرتکبین مسائل جنسی و عضوگیران گروه‌های نژاد پرست برخورد کنند. هم‌چنین با افرادی که می‌خواهند با ادای جملات عاطفی و فریبنده روابطی مخرب، با هدف مورد نظر خود، برقرار کنند، برخورد‌های قاطعانه داشته باشند یا بتوانند فوراً ارتباط خود را با آن‌ها قطع کنند.

۲- باید به فرزندان فهماند که در هر صورت این امکان وجود دارد که با موضوعات ناشایست، به‌ویژه مسائل جنسی مربوط به بزرگسالان، مواجه شوند.

۳- فرزندان باید بدانند که می‌توانند به‌طور مثال، برای ثبت نام در یک کلاس، اطلاعات شخصی خود، نظیر نام و نشانی را در یک وب سایت ثبت کنند، ولیکن حق ندارند این اطلاعات را در محیط گپ در اختیار یک غریبه قرار دهند. باید به فرزندان گفته شود که قبل از ثبت مشخصات در یک سایت از والدین خود اجازه بگیرند.

در خاتمه باید متذکر شویم که صرف وجود مهارهای بیرونی و کنترل خارجی فرزندان کافی نیست، بلکه باید با ارائه آموزش‌های اخلاقی و معنوی، فرزندان پیوسته خود را در محضر خدای تعالی ببینند و بدین ترتیب بیاموزند که در محضر حق گناه نکنند و بدانند که خداوند همواره در کمین‌گاه انسان است. امام خمینی (ره) نیز فرموده‌اند: «عالم محضر خداست. در محضر خدا گناه نکنید.» در این صورت است که نوجوانان و جوانان به مهار درونی دست می‌یابند و حتی وقتی که از کنترل و مهار بیرونی هم خبری نباشد، به سمت خطا و گناه نمی‌روند. ما وقتی می‌توانیم نسبت به این امر اطمینان حاصل کنیم که ایمان عمیق نسبت به خداوند و انجام دستوره‌های الهی در وجود فرزندانمان نهادینه شده باشد. در عین حال، باید بدانیم که فرزندان خوب و با ایمان هم ممکن است مورد وسوسه‌های شیاطین قرار بگیرند. لذا نظارت بر آنان را فراموش نکنیم. در ضمن به خاطر داشته باشیم که از سوء ظن داشتن نسبت به فرزندان پاک و خوب خود پرهیزیم.